

Opetus- ja kulttuuriministeriö
OKM/32/010/2017

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto opetus- ja kulttuuriministeriölle hallituksen esityksestä eduskunnalle varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetun lain 5 ja 8 §:n muuttamisesta

Lastensuojelun Keskusliitto kiittää opetus- ja kulttuuriministeriötä mahdollisuudesta lausua varhaiskasvatuksen asiakasmaksulain muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi varhaiskasvatuksen asiakasmaksulakia siten, että erityisesti pieni- ja keskituloisilta perittäviä varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja alennettaisiin. Esityksen mukaisesti kaikkien perheiden tulorajoja nostetaan, maksuprosentti yhtenäistetään ja sisaruksilta perittäviä maksuja ehdotetaan alennettavaksi toisesta lapsesta perittävän maksun osalta. **Lastensuojelun Keskusliitto pitää muutoksen suuntaa hyvänä.** Sen avulla voidaan edistää kaikkien, erityisesti pienituloisten perheiden mahdollisuuksia käyttää varhaiskasvatuspalveluja mikä **lisää lasten yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua varhaiskasvatukseen.**

Lausunnossaan Lastensuojelun Keskusliitto kiinnittää huomiota erityisesti seuraaviin seikkoihin:

- On tärkeää, että esityksessä on puututtu nykyisen asiakasmaksulain epäkohtaan ja huomioitu erityisesti pienituloiset monilapsiset perheet.
- Nykyinen suuntaus alentaa varhaiskasvatusmaksuja on hyvä. Samalla Lastensuojelun Keskusliitto muistuttaa, että lainsäädäntötoimien tulee olla johdonmukaisia ja perustua pitkän aikavälin selkeisiin tavoitteisiin sekä kattavaan selvitykseen.
- Erilaisten kannustinloukkujen purkaminen on tärkeää, mutta maksupolitiikka ei ole, eikä se saa olla ainut tai keskeisin keino ohjata perheitä käyttämään varhaiskasvatuspalveluja nykyistä enemmän. Huomiota tulee kiinnittää myös varhaiskasvatuspalvelujen laatuun sekä saatavuuteen. Myös lainsäädäntömuutosten seurantaan ja arviointiin tulee varata riittävät resurssit.
- Lapsia ja lapsiperheitä koskevien päätösten vaikutukset tulee arvioida kokonaisuutena. Varhaiskasvatus on vain yksi, vaikkakin keskeinen, toimintakokonaisuus pikkulapsiperheiden palveluissa ja tukijärjestelmässä. Muun muassa perhevapaajärjestelmä kokonaisuudessaan vaikuttaa vanhempien päätöksiin ja valintoihin.

Pienituloiset monilapsiset perheet huomioitu aiempaa paremmin

Lastensuojelun Keskusliitto pitää hyvänä, että **esityksessä on puututtu nykyiseen asiakasmaksulakiin jääneeseen epäkohtaan ja huomioitu erityisesti pienituloiset ja monilapsiset perheet siten, että isoimmat**

maksualennukset kohdistuvat nimenomaan monilapsisiin perheisiin. Tämä on toteutettu korottamalla tulo rajoja sekä kasvattamalla sisaralennusta toisen lapsen osalta¹.

Samalla keskusliitto nostaa esille, että **muutokset eivät kohdennu yhdenvertaisesti kaikenkokoisiin perheisiin.** Nelihenkisissä perheissä maksun suuruuteen vaikuttavien kuukausitulojen yläraja ei muutu aiemmasta ja näin keskituloinen nelihenkinen perhe maksaa edelleen ylintä varhaiskasvatusmaksua². Varhaiskasvatusmaksut alenevat tosin nykyiseen verrattuna myös näillä perheillä sisaralennuksen kasvattamisen myötä silloin kun perheen kaikki lapset ovat varhaiskasvatuksessa. Joissain tilanteissa maksun suuruus voi kuitenkin vaikuttaa perheen hoitojärjestelyihin. Maksun itsessään ei pidä muodostua kynnykseksi lapsen osallistumiselle varhaiskasvatukseen.

Lainsäädäntötoimien tulee olla johdonmukaisia ja pohjautua huolelliseen sekä kattavaan selvitykseen

Esityksessä on hyödynnetty valtionvarainministeriön 2016 asettaman kannustinloukkujen purkamista ja työvoiman liikkuvuuden edistämistä selvittävän työryhmän esityksiä, mikä on hyvä asia. Samaan aikaan hallituksen esityksen kanssa ilmestyi opetus- ja kulttuuriministeriön tilaama Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017-2030³, jossa myös käsitellään varhaiskasvatuksen maksuja sekä annetaan näihin liittyviä suosituksia. Ilmeisesti nyt lausuttavana olevan esityksen valmistelussa työryhmän selvitystä ei ehditty ottamaan huomioon⁴. **Vaikkakin keskusliitto pitää nykyistä muutoksen suuntaa hyvänä, on tärkeää, että lainsäädäntötoimet ovat paitsi johdonmukaisia, perustuvat ne pitkän aikavälin selkeisiin tavoitteisiin sekä kattavaan selvitykseen.** Muutoksia ei ole syytä tehdä yksitellen tai pienissä osissa. Edellisen kerran varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja muutettiin 1.3.2017 voimaantulleella lailla.

Maksujen ohella huomiota varhaiskasvatuksen laatuun ja saatavuuteen

Lastensuojelun Keskusliitto korostaa, että vaikkakin erilaisten kannustinloukkujen purkaminen on tärkeää, ei maksupolitiikka ole, eikä se saa olla ainut tai keskeisin keino ohjata perheitä käyttämään varhaiskasvatuspalveluja nykyistä enemmän. Tutkimukset osoittavat, että **varhaiskasvatukseen osallistumisen positiiviset vaikutukset voivat toteutua vain laadukkaassa varhaiskasvatuksessa.** Myös varhaiskasvatuksen henkilöstö on nostanut esille keskustelua alan työoloista. Samalla keskusliitto pitää

¹ Esityksen mukaan perheen toisesta lapsesta maksettava maksu olisi aina enintään 50 prosenttia nuorimman lapsen kuukausimaksusta nykyisen 90 prosentin sijaan. Kustakin seuraavasta lapsesta määrättävä maksu on enintään 20 prosenttia nuorimman lapsen maksusta.

² Nelihenkisellä perheellä maksun suuruuteen vaikuttavien kuukausitulojen yläraja on 5713€.

³ Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030. Suuntaviivat varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen; Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2017:30 Kirsti Karila, Tuomas Kosonen, Satu Järvenkallas

⁴ Työryhmä päätyi muun muassa esittämään pienituloisten maksujen alentamisen ohella maksujen korottamista nyt lausuttavana olevaa hallituksen esitystä loivemmin tulojen mukaan. Työryhmän esityksen mukaan maksuja korotettaisiin hallituksen esitystä pienemmällä asteella ansioiden kasvaessa, jotta maksut eivät jarruttaisi lisäansioiden vaikutusta käytettävissä oleviin tuloihin yhtä merkittävästi. Vastaavasti he esittivät suurimpien maksujen korottamista, joille kuitenkin päättyisi vasta keskitulo huomattavasti suuremmilla tuloilla.

tärkeänä, että **lainsäädäntömuutosten seurantaan ja arviointiin varataan riittävät resurssit. Kuntien mahdollisuudet järjestää laadukasta varhaiskasvatusta eivät saa heiketä muun muassa maksualennusten myötä.**

Varhaiskasvatuksen laatu on keskeinen tekijä, joka vaikuttaa myös vanhempien valintoihin. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen perhevapaatutkimukseen pohjautuvan selvityksen mukaan äidin arvio varhaiskasvatuksen laadusta on yhteydessä siihen, miten pitkään hän on kotona kotihoidon tuen turvin. Jos varhaiskasvatuksen laatu ei vastaa äidin toiveita, hän on lähes kolme kertaa todennäköisemmin kotona hoitamassa lasta kotihoidon tuen turvin kuopuksen ollessa parivuotias⁵. **Varhaiskasvatusta ei myöskään aina ole saatavilla siinä laajuudessa tai muodossa kuin sille olisi tarvetta tai mikä olisi vanhempien toive⁶.** Käytännössä perheiden valintaa ohjaavat myös kunnan ratkaisut palvelujen järjestämisessä. Näissä on **suuria kuntakohtaisia eroja**. Myös siinä, miten perheille eri lapsiperheiden palveluissa, kuten neuvolassa, varhaiskasvatuksesta informoidaan, on suuria eroja. Tähän tarvitaan myös valtakunnan tason ohjausta.

Eriarvoistuva järjestelmä?

Lastensuojelun Keskusliitto esittää huolensa varhaiskasvatuspalvelujen eriytymisestä ja esittää, että yksityisen hoidon tuki otetaan käsittelyyn osana hallituksen esitystä. Yksityiset palveluntuottajat saavat itse päättää varhaiskasvatuspalveluista perimiensä maksujen tason. Mikäli palveluntuottajat pitävät palvelumaksun nykyisellä tasolla, eikä ko. kunta nosta maksamaansa yksityisen hoidon tuen kunnallisen lisän määrää, muuttuu yksityinen varhaiskasvatus jatkossa perheille suhteessa kalliimmaksi kunnalliseen varhaiskasvatukseen verrattuna. Vaarana on, että kaikilla perheillä ei enää jatkossa ole varaa tai mahdollisuutta yksityiseen varhaiskasvatukseen ja järjestelmä eriytyy nykyisestään.

Lapsia ja lapsiperheitä koskevien päätösten vaikutukset tulee arvioida kokonaisuutena

Lastensuojelun Keskusliitto korostaa, että lapsia ja lapsiperheitä koskevien päätösten vaikutukset tulee arvioida kokonaisuutena. Varhaiskasvatuspalvelut ovat vain yksi, vaikkakin keskeinen, toimintakokonaisuus pikkulapsiperheiden palveluissa ja tukijärjestelmässä. Muun muassa perhevapaajärjestelmä kokonaisuudessaan vaikuttaa vanhempien päätöksiin ja valintoihin. Myös kunnat maksavat erisuuruisia kunnallisia lisiä, joilla ohjataan voimakkaasti perheiden valintoja.

Oma kokonaisuutensa on myös työn ja perheen yhdistämiseen liittyvät kysymykset. CHILDCARE-kyselyn tulosten mukaan kiivas työtahti, hankalat työajat ja matala palkkataso ovat erityisesti äideillä keskeisiä syitä

⁵ Selvityksen mukaan kotona parivuotiasta kuopusta hoitavista äideistä 29 % kertoi syyksi kotihoidon tuen käyttöön sen, että päivähoiton laatu ei vastaa hänen toiveitaan. Perhevapaatutkimuksen tuloksia: Epäily päivähoiton laadusta voi pidentää äitien kotihoidon tuen käyttöä <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/perhevapaatutkimus/tuloksia/epailys-paivahoidon-laadusta-voi-pidentaa-aitien-kotihoidon-tuen-kayttoa>

⁶ Hietämäki, Johanna ym. (2016) Varhaiskasvatus- ja lastenhoitoratkaisut yksivuotiaiden lasten perheissä. CHILDCARE-kyselytutkimuksen 2016 perustulokset. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 24/2017 http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132438/URN_ISBN_978-952-302-869-2.pdf

lapsen kotona hoitamiseen. Työelämän kehittäminen nykyistä joustavampaan suuntaan tuleekin nostaa vielä nykyistä vahvemmin myös poliittiselle agendalla.

Lausunnon keskeinen sisältö

Lastensuojelun Keskusliitto pitää hyvänä, että esityksessä on puututtu nykyisen asiakasmaksulain epäkohtaan ja huomioitu erityisesti pienituloiset monilapsiset perheet. Isoimmat maksualennukset kohdistuvat nimenomaan monilapsisiin perheisiin.

Nykyinen suuntaus alentaa varhaiskasvatusmaksuja on hyvä. Samalla Lastensuojelun Keskusliitto muistuttaa, että lainsäädäntötoimien tulee olla paitsi johdonmukaisia, perustua pitkän aikavälin selkeisiin tavoitteisiin sekä kattavaan selvitykseen.

Erialaisten kannustinloukkujen purkaminen on tärkeää, mutta maksupolitiikka ei ole, eikä se saa olla ainut tai keskeisin keino ohjata perheitä käyttämään varhaiskasvatuspalveluja nykyistä enemmän. Huomiota tulee kiinnittää myös varhaiskasvatuspalvelujen laatuun sekä saatavuuteen. Varhaiskasvatukseen osallistumisen positiiviset vaikutukset voivat toteutua vain laadukkaassa varhaiskasvatuksessa. Myös lainsäädäntämuutosten seurantaan ja arviointiin tulee varata riittävät resurssit. Kuntien mahdollisuudet järjestää laadukasta varhaiskasvatusta eivät saa heiketä muun muassa maksualennusten myötä.

Käytännössä perheiden valintaa ohjaavat myös kunnan ratkaisut palvelujen järjestämisessä. Näissä on suuria kuntakohtaisia eroja. Valtakunnan tason ohjausta tarvitaan myös palveluohjauksen kehittämiseen.

Keskusliitto esittää, että yksityisen hoidon tuki otetaan käsittelyyn osana hallituksen esitystä. Muutoin vaarana on, että kaikilla perheillä ei enää jatkossa ole varaa tai mahdollisuutta yksityiseen varhaiskasvatukseen ja järjestelmä eriytyy nykyisestään.

Lapsia ja lapsiperheitä koskevien päätösten vaikutukset tulee arvioida kokonaisuutena. Varhaiskasvatus on vain yksi, vaikkakin keskeinen, toimintakokonaisuus pikkulapsiperheiden palveluissa ja tukijärjestelmässä. Muun muassa perhevapaajärjestelmä kokonaisuudessaan vaikuttaa vanhempien päätöksiin ja valintoihin. Myös työelämän kehittäminen nykyistä joustavampaan suuntaan tulee nostaa vielä nykyistä vahvemmin poliittiselle agendalle.